

enkratnim zasukanjem mize, z ozirom na velikost, 3 do 12 kilogramov surovega masla.

Ahlbornov stroj za gnetenje surovega masla ima pa dva valjarja ter je le za posebno veliko mlekarnstvo, kajti on se štirikratnim, počasnim zasukanjem okrogle mize izgnete 30 kilogramov surovega masla naenkrat. Ta stroj, čegar miza ima poldrugi meter v premeru, stane pri izumitelju v Hildesheimu 207 gl.

Kako je dobiti občinam državno podporo za napravo kálov ali napajališč za živino.

Veliko je še občin na Kranjskem, katere bi si rade napravile svoj kál ali napajališče za živino, pa jim primanjkuje denarja, kako pa državno podporo dobiti, tega pa ne vedó. Mnogo prošinj za tako podporo pride na c. kr. kmetijsko družbo, katera sedaj nima nič več v roki razdelitev državne podpore za kále, zato tudi takim prošnjam ustreči ne more. Prošnja za državno podporo za kál uložiti je pri okrajnem glavarstvu. Okrajno glavarstvo oddá potem to prošnjo osredni vladi v Ljubljano, katera potem določi podporo z ozirom na sredstva, ki jih ima na razpolaganje. Vlada usliši pa le one prošnje, ki so prav narejene, ki imajo vse potrebne priloge in ki v resnici dokažejo potrebo subvencije za kál. Večina prosečih občin ne zná take prošnje narediti in tako čas trati ali pa še celó slednjič nič ne doseže, akoravno je v Ljubljani v ta namen mnogo denarja na razpolaganje. C. kr. deželna vlada je uže o svojem času občine podučila, kako je take prošnje delati, pa dotična naznanila so se gotovo uže vsa pogubila. Iz tega vzroka, in ker je naprava kálov posebno zaradi vspešne živinoreje mnogokrat prepotrebna, zdi se nam potrebno prijaviti ono, kar mora prošnja zapopasti.

Gori smo uže rekli, da je prošnja vložiti pri okrajnem glavarstvu. Prošnja pa mora to-le vse zapopasti:

1. Kraj, kjer občina hoče napraviti napajališče ali kál za živino. Ta kraj naj bode popisan, na kratko zaznamovana njegova lega in povedano, katere vasi rabile bi kál, koliko je živine in v katerem času bi kál rabili.

2. Vzroke, zaradi katerih je kál potreben. Te vzroke mora potrditi dotična podružnica c. kr. kmetijske družbe. Dalje mora biti razloženo, zakaj občina ni zmožna kála na svoje stroške napraviti.

3. Prošnji naj je pridjan majhen načrt namerovanega kála, s popisom in z razjasnilom, kako bode kál narediti.

4. V prošnji mora biti naveden znesek, za katerega bi se dal napraviti kál in pa svota, za katero občina prosi. Povedati je, s katero svoto bi se izhajalo, ako bi občina delavce in vožnjo preskrbela.

5. Prošnja mora biti podpisana od občinskega predstojnika.

Ker c. kr. vlada ne usliši vsake prošnje, navedemo v naslednjem pogoje, pod katerimi ona podporo prizna, za to, da se potem občine vedó ravnati in nepotrebno prošenj ne vlagajo.

Pogoji so ti-le:

1. Nameravan kál mora biti od državnih tehničnih organov namenu primeren spoznan.

2. Predno občina dobi podporo, se ona mora po svojem postavnem zastopu zavezati s pravno veljavnim izrekom, da bode napravila v določenem času kál in ga vzdrževala v dobrem in namenu primernem stanju.

3. Prvo polovico dovoljene podpore dobi občina takoj pri začetku dela, drugo polovico pa po dovršitvi,

ako je državni tehnični organ pripoznal, da je stavba prav izvršena.

4. Ako bi občina ali vas brez opravičenega vzroka ne bi bila dovršila dela v določenem času, mora ona prejeti znesek s 5% obresti vrniti politični oblasti.

Paša živine in naši srenjski pašniki v ravninah.

(S posebnim ozirom na Dolenjsko.)

Spisal V. Rohrman.

II.

Naši srenjski pašniki ali gmajne, kakor jih ljudstvo imenuje, nam ne dadó dovoljnih dohodkov in takega užitka, kakoršnega sem zadnjič podrobneje navajal. Korist, katero uživamo dandanes iz naših srenjskih pašnikov, je povsem nezadostna; njih vrednost je toraj le mala in nerazmerno manjša, kakor vseh ostalih kultur.

Vsaj se pa res živina po naših gmajnah le revno pase in redi. Da! V večini naših razmer lahko rečemo, da je ravno toliko vstreženo živini, če jo gonimo po končani zimski hlèvski reji na pašo, kakor da bi se šlo „iz dežja pod kap“. Navadno imamo radi naše nebrižnosti in malomarnosti gmajne, ki so le pičlo obraščene s pritlično travo tako, da žival komaj muli. In še ta trava nima nobene spodraščljivosti, sosebno če je leto suho. Šopiri se in gospodari po teh gmajnah pa vsakovrstno pritlično grmičje, kakor brinj, črni trn itd., potem sitna in škodljiva plevelna zelišča, kakor gladež, osat, podlesek itd. Kjer je pa lega pašnika močvirna, rodé se zopet na škodo le kisle trave, kakor ločnice, bici in razne druge ojstrice. Ruša je toraj jako revna in postaja leto za letom slabša. Ni se nam tegadel čuditi da se živina po takih praznih gmajnah le revno preživi, vsaj so iste v pravem pomenu besede le gole „pušče“ — zemljišča, za kojih obdelovanje in oskrbovanje se živ človek ne briga. Na takih pašnikih se živina le v prvem času paše malo boljše počuti, ko pride namreč iz zaduhlega hleva in pičle zimske reje na prosto, na sveži zrak in do frišne trave. Prvi čas se še tudi parkrat najé, pozneje pa navadno le lačna sém ter tjà tava in hodi lačna domu, to še posebno, če je poletje suho. S takim tavanjem pa zgubi živina res na mlečnosti in shodi le rušo, da je še manj spodraščljiva.

Te gmajne pa niso le na sebi — to je, v dajanji užitka — toli revne in slabe za pašo živine; marveč se tej nepovoljnosti pridruži še nespameten način njih porabe za pašo. Tu se nažene vsa možna domača živina na kup: goveda, konji, prešiči, ovce, gosi itd. in prepušča vse nedoraslim otrokom v varstvo in nadziranje!

Kaj so temu posledice? Nerazumni otroci kot pastirji se po gmajnah le zbirajo sebi v zabavo, mesto da bi varovali živino. Vsako drugo početje jim je mar, le živina ne! Tu se igrajo, razgrajajo, se pohujšujejo, preklinjajo in navadijo vseh slabih nprav in napak, ki rade obvisé in kvarijo pozneje doraslega človeka; tu kurijo in se vadijo krasti, kar jim je pri roki, kakor koruzo, krompir, sadje itd. — s kratka, naše gmajne so prava zavetišča za pohujšanje otrok.

Živina pa sama sebi prepuščena sili in vhaja rada po naravnem nagonu na bližnje senožeti ali njive v škodo, ker jih popase. In naj jo ugleda pastirček! To ti vpíje, preklinja in neusmiljeno pretepa ubogo in ne-

dolžno žival! kar bi sam zaslužil, prenašati mora žival. Na ta način se stvari le škoduje! Kolikokrat ne izvirajo tudi sovraštva med sosedi in pravde radi tega? Taka paša ne prinaša primerne dobička! Kolikaj skrben kmetovalec se pa tudi ne more in ne sme z užitkom iz današnjih gmajn zadovoljiti! Osebito način porabe naših gmajn nas kaže pred svetom še jako zaostale v splošnem napredku. Kako pa zares te prazne in v nekaterih krajih toli obsežne gmajne žalijo srce zavednega človeka, sosebno tujca, ko pride v naše kraje. Čudeč vpraša se vsak, je li to mogoče, da se še dandanes toliko slabo obdelanega in slabo vporabljenega sveta v nas nahaja, ki bi lahko dajal, če bi se umno obdeloval, prave in lepe dohodke? In pritrditi mu moramo!

Če so nam naši predniki take pašnike zapustili, je gotovo škoda in nezmisel, da jih tudi mi nadalje obdržimo, če sprevidimo, da si iste lahko boljše izkoristimo. Vsaj lahko svojevotno ravnamo in delamo, kar spoznamo za pravo, dobro in koristno! Trdovratno držati se starih navad, postaja sedaj, ko vse napreduje, čedalje bolj škodljivo! Kar sami ne vemo in ne znamo, ker nismo še skušali ali za skušeno podedvali, lahko poslušamo in se učimo od istih, ki dovršene izkušnje v enakih razmerah, kakoršne so v naših pokrajinah, v naukih podajajo in splošno rabljiva vodila umnega gospodarjenja nasvetujejo.

Posebno Dolenjci zaostajamo; deloma smo temu sami krivi, deloma pa razmere, v kojih živimo. Potrebe za vsakdanje življenje nam naraščajo od dneva do dneva. Tarnati in jadikovati umemo dobro, ko nas težijo vsakovrstna bremena; toda mi se istih povsem ne zavedamo, vsaj smo še vedno lahkoživni in se ne poprimemo z vso resnobo in skrbnostjo niti tega, kar zahteva splošni napredek! In za koliko bi se lahko okoristili s tem, da bi začeli vestno in skrbno gospodariti in skušati povsod in iz vseh zemljišč povekšati letne dohodke, kar bi se včasih doseglo lahko z neznatnim trudom, z neznatnimi stroški. Držimo se resničnega izreka, ki slovê: „Srečno je vendar, če tam, kjer je rastla ena bilka, sedaj dve rastete“.

In zares nam mora biti v prvi vrsti ležeče na tem, da si umno izkoristimo zemljo in prizadevamo toraj dohodke iz nje povekšati.

Kako pa naj iz današnjih srenjskih pašnikov povekšamo dohodke?

Dvojna je pot, ki nas dovêde do boljših užitkov iz sedanjih gmajn in sicer, da jih ali razdelimo med posestnike „srenjčane“, ali pa da iste v primerni meri obdržimo, in z umnim obdelovanjem in oskrbovanjem naredimo bolj dobičkonosne, kakor so sedaj.

Kakor znano, začeli so se dandanes pri nas pašniki deliti med srenjčane, kateri poljubno gospodarijo z odmerjenimi deli. Ne oziraje se na obstoječe razmere naših okrajev, v katerih so bile povod uže izvršenim razdelitvam pašnikov, prašati se hočemo tu: *jeli za naš gospodarski položaj umnejše in boljše, da razdelimo pašnike in spremenimo v druge kulture, ali pa, da jih obdržimo še na dalje v primerni meri ali obsežnosti za pašo naše živine?*

Naše pašnike — oziram se posebno na Dolenjsko — po katerih se dandanes še čez celo poletje, to je, kakor hitro sneg skopni in noter do pozne jeseni, do novega snega živi, ne moremo meni nič tebi nič opustiti in jih premeniti v druge kulture, kakor se za to oblastva in nekateri živo pogajajo. Taki prevrat v dosedanjem gospodarjenju bi slabo ustregel našemu kmetovalcu in bi bil v zlih nasledkih preobčutljiv za naš gospodarski položaj.

Iz stališča narodnega gospodarstva nahajamo v nas še razmere, ki opravičujejo pašnike — ne menim pušče — in jih bodo opravičevale še nekaj časa. Naše krajevne, kakor posebno gospodarske razmere se morajo toraj prej še v marsikaterem oziru premeniti, to je, zboljšati, predno bi bilo umeščeno, sedanje pašnike popolnem opustiti.

Dokler bodemo Dolenjci še tako slabo situirani gledé občl, to je, dokler smo brez železnice in dobrih cest; dokler ne postane naša pokrajina bolj obrtna; dokler se promet ne oživi in nam ne odkrije novih virov za dohodke; dokler nam tuji kraji uničujejo domačo kupčijo z našimi pridelki in se ti le slabo zvêdejo in spečajo ali jih pa niti v denar spraviti ne moremo; dokler bode zemlja vsled naštetega toliko vredna, kakor jo dandanes cenimo; dokler bodemo prirodnine nerazmerno drago pridelovali, to je, dokler nam hočejo stroški za posle in delalce vsakoletne dohodke blizo požreti; dokler bodemo imeli toliko delalnih moči na ponudbo in tako površne in slabe, kakor dandanes, tako dolgo smatram, da se pašniki v primerni obsežnosti opravičeno obdržé, osebito ko vidimo, da je glavna „beratija“ na naših somenjih ista sê živino in da je naša pokrajina travorodna. V takem gospodarskem položaju moramo biti še varčni z delom in kapitalom in imeti tegadel tudi kulture, kojih obdelovanje kolikormožno malo stane in katere nam dajejo dobre in sigurne, to je, od vremenskih uim in nezgod, kakor tudi družih škodljivih vplivov, ki so nas začeli v zadnjem času dobro, ker neusmiljeno pretepati in nam nadalje pretijo, nezavisne dohodke.

Da so pašniki iste kulture, ki zahtevajo sploh najmanjše stroške za obdelovanje in dajejo pri tem najsigurnejše dohodke in kateri so tem priporočljivejši in važnejši za nas, čem vspešneja naj bi bila naša živinoreja v sedanjih časih, ko naj je ista glavni vir naših dohodkov iz gospodarstva — je istina!

V današnjih okolnostih je dosledno prav, da si toraj še in v primerni meri pašnike obdržimo. S tem pa stopi na nas kmetovalce važna naloga, da začnemo pašnike rastočim našim bremenom in težnjam, kakor tudi namenu samemu primerno zboljševati, to je povekšati užitek iz njih s pomočjo umnega obdelovanja in oskrbovanja, kar razpravljati mi ostane naloga za prihodnjic.

Pride pa uže še čas, ko se bodejo sedanje žalostne razmere obrnile na boljše, ko bode tudi za nas na mestu in boljše, pašnike na splošno v ravninah odpraviti in predelati v kulture, ki se bodo še bolj splačale, ko bodemo prisiljeni sê zemljo še bolj varčni biti in si vsak košček zemlje v največjo prid obračati. Zato bode treba opreznega in doslednega dela, krepke volje, kakor tudi več prometnega kapitala, kakor ga imamo dandanes v svrhu gospodarjenja. *)

Če postanemo Dolenjci še varčni, vestni in pridni v delu, zmerni v življenju, kakoršne lastnosti odlikujejo Vipavca, tem lažje in vspešneje se bodemo borili in prenašali današnja bremena.

*) Temu bodo znatno pripomogle o svojem času tudi „posojilnice“, ako se po pričetem vzgledu pomnožé in začnó blagonosno svoje delovanje, ki bodo gotovo v prid splošni blaginji, kakor osebito v prospeh kmetijstva; vsaj nam enaki zarodi družih dežel prepričevalno kažejo, da so oni kaj važna sredstva za vspešno povzdigo kmetijstva, ker si kmetovalci lahko v stiski z odrajtavanjem zmernih obresti izposodijo potrebni denar za gospodarjenje, za poplačanje davkov itd.